

# รายงานวิจัยสำนึกพลเมืองกับการจัดสรรทรัพยากรท้องถิ่น

กรณีศึกษา เครือข่ายพิทักษ์สิทธิชุมชนเขาคูหา อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา

โดย เอกชัย อิศระทะ และคณะ

โรงเรียนสิทธิชุมชนเขาคูหา

## บทนำ

๘๐ ปี ประชาธิปไตย สังคมไทย ปัญหาการเมืองไทย ก็ยังถูกผูกขาด กระจุกตัว พลัดเปลี่ยน หมุนเวียน อยู่ในกลุ่มอำนาจทางการเมืองเพียงไม่กี่กลุ่ม คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างเสมอหน้า และ ๘๐ ปีนี้ สำนึกความเป็นเจ้าของอำนาจ เจ้าของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ของคนไทย ก็ไม่ได้เพิ่มมากขึ้น อย่างที่ควรจะเป็น หากแต่ ๑๐ กว่าปี ที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติหมวดสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของชนชาวไทย รวมถึงแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง พลเมืองที่มีความกระตือรือร้น สนใจปัญหาต่างๆของชุมชน สังคม อันนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา การจัดการปัญหา ร่วมกัน โดยไม่นิ่งเฉย ซึ่งสำนึกพลเมืองนี้ คือความหวัง ในการที่จะนำสังคมไทย ไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคมที่ยั่งยืน และเป็นธรรมในอนาคตต่อไป

การศึกษาสำนึกพลเมืองในการจัดสรรทรัพยากรท้องถิ่น กรณีศึกษา เครือข่ายพิทักษ์สิทธิชุมชน เขาคูหา อ.รัตภูมิ จ.สงขลา นี้ เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน การทำเหมืองหิน ระเบิดหิน ขยายหิน กระบวนการดำเนินการของเหมืองหิน ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อผู้คนในชุมชน ทั้งจาก กรณี บ้านเรือนแตกร้าว ฝุ่นละออง ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สายน้ำ คุกคลอง สุขภาวะของผู้คน รวมถึง กระบวนการขั้นตอนการขอต่ออนุญาตประทานบัตร ประชาชนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วม จึงเป็นที่มาของการเรียกร้องสิทธิ การพิทักษ์ปกป้องสิทธิ โดยมีเป้าหมายของ ขบวนการ คือ การทวงคืนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีสุขภาวะของชุมชน

ดังนั้น เครือข่ายพิทักษ์สิทธิชุมชนเขาคูหา จึงเป็นอีกองค์กรชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ ที่มุ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาวะชุมชน อย่างไรก็ตาม เราพบว่า ชุมชนเขาคูหา สามารถปรับเปลี่ยน สร้างเสริม จิตสำนึกความเป็นพลเมืองได้ โดยมีกลุ่มคนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ได้รวมตัวกัน ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ในนาม “โรงเรียนสิทธิชุมชนเขาคูหา” สร้างการเรียนรู้ เรื่อง “สิทธิชุมชน” เรียนรู้กระบวนการขั้นตอนการขออนุญาตต่ออายุประทานบัตร การมีส่วนร่วมตามแนวทางรัฐธรรมนูญ เรียนรู้จากปฏิบัติการตรงในการ

เรียกร่องสิทธิ ทั้งจาก การใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสาร การใช้กลไกร้องทุกข์ขอให้แก้ไขปัญหา ๓ ส่วน คือ ส่วนราชการ ส่วนการเมือง และศาลยุติธรรม ทั้งหมดนี้ นำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา แบบเสมอหน้า ซึ่งจะได้อำนาจถึงในหัวข้อต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) เป็นการวิจัยโดยคนในชุมชน (Community Center) ร่วมกับนักวิจัย ตั้งแต่กระบวนการกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล แนวทางการแก้ไขปัญหา โดยใช้เครื่องมือ การสนทนากลุ่ม, การสัมภาษณ์เชิงลึก, การสังเกตพฤติกรรมหรือกิจกรรมการเคลื่อนไหว การศึกษาจากเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาและการปรึกษาหารือโดยการสนทนากลุ่ม โดยมีขอบเขตการศึกษา ตั้งแต่เดือนกันยายน ๒๕๕๒ ถึง กันยายน ๒๕๕๔ นำเสนอข้อมูลโดยใช้รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

### **วัตถุประสงค์การศึกษา**

- ๑) ศึกษาปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการเกิดจิตสำนึกพลเมือง
- ๒) ตั้งวิเคราะห์ แนวทาง ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

### **ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ**

- ๑) ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดจิตสำนึกความเป็นพลเมือง
- ๒) ได้ข้อเสนอแนะ ในการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง